บทที่ 4
ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน

วิกฤติเศรษฐกิจในปี 2541 มีผลให้ธุรกิจประสบความเสียหายจนต้องพึ่งพากองทุนการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งความล้มเหลวทางเศรษฐกิจในครั้งนั้น มีการระบุสาเหตุสืบเนื่องมาถึงรายงานข้อมูลทางการเงินด้วยว่า มาตรฐานการบัญชีไทยยังไม่ได้ระดับมาตรฐานสากล ทำให้ไม่สามารถสะท้อนถึงปัญหาหรือส่งสัญญาณเตือนภัยได้ทันท่วงที สมาคมจึงได้มีเป้าหมายที่จะปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีไทยใหม่ทั้งหมด โดยเลือกใช้นโยบายกำหนดมาตรฐานการบัญชีให้อิงและมีความใกล้เคียงกับมาตรฐานการบัญชีระดับสากลซึ่งเป็นนโยบายเดียวกับประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจเลือกใช้ เช่น สิงคโปร์ ฮ่องกง ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ เป็นต้น และได้ทยอยประกาศใช้มาตรฐานการบัญชีฉบับใหม่ที่จัดทำเสร็จแล้วในระหว่างปี 2541-2543 เป็นจำนวนมาก ซึ่งมาตรฐานการบัญชีเหล่านี้ค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจเนื่องจากบางเรื่องเป็นเรื่องใหม่ และบางเรื่องก็มีเนื้อหาบางส่วนที่แตกต่างไปจากมาตรฐานการบัญชีฉบับเดิม ก่อให้เกิดความสับสนและไม่สามารถเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ซึ่งอาจนำมาซึ่งปัญหามากมายในทางปฏิบัติ เช่นเดียวกันมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 40 เรื่องเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน ก็เป็นหนึ่งในมาตรฐานการบัญชีฉบับใหม่ที่ประกาศใช้ที่มีผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อธุรกิจทุกประเภทที่มีเนื้อหาบางส่วนแตกต่างไปจากของเดิมโดยเฉพาะในเรื่องการตีราคาเงินลงทุน ในส่วนนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาถึงปัญหาต่างๆในทางปฏิบัติเกี่ยวกับเงินลงทุนในตราสารหนี้และตราสารทุน ดังนี้

1. การจัดประเภทของเงินลงทุนและการโอนเปลี่ยนประเภทเงินลงทุน
2. การตีราคาเงินลงเงินลงทุน
3. การวัดการด้อยค่าของเงินลงทุน
4. การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเงินลงทุน
5. ความแตกต่างในกำไรและขาดทุนสุทธิทางบัญชีและทางภาษีอากร
6. การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับตราสารหนี้

การจัดประเภทของเงินลงทุนและการโอนเปลี่ยนประเภทเงินลงทุน

ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการจัดประเภทของเงินลงทุนและการโอนเปลี่ยนประเภทเงินลงทุนมีดังนี้

1. ปัญหาที่เกิดจากข้อกำหนดของมาตรฐานการบัญชี ไม่สอดคล้องกับข้อกำหนดของทางการ ดังคำถามต่อไปนี้เป็นคำถามที่ถามไปทางสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย และมีการตอบผ่านทางวารสารนักบัญชี

"กิจการต้องจัดทำบัญชีให้เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของทางการ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ฯ ได้หรือไม่

แนวคำตอบคือ ไม่ได้ นอกจากหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปที่กิจการต้องปฏิบัติตามแล้ว กิจการยังต้องศึกษาและปฏิบัติตามประกาศหรือข้อกำหนดของทางการที่กำหรับดูแลหรือเกี่ยวข้องกับกิจการดังกล่าวด้วยในกรณีที่ทางการที่กำกับดูแลหรือเกี่ยวข้องกับกิจการดังกล่าวออกข้อกำหนดที่ขัดกับหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป ไม่ว่าเป็นข้อกำหนดที่ใช้กับทุกบริษัทหรือเฉพาะบริษัทใดบริษัทหนึ่งที่อยู่ภายใต้การกำกับกิจการก็ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้น อย่างไรก็ดี ผู้สอบบัญชีที่ตรวจสอบงบการเงินของบริษัทดังกล่าวต้องแสดงความเห็นอย่างมีเงื่อนไขว่า กิจการดังกล่าวปฏิบัติตามข้อกำหนดของทางการ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป[29]

จะเห็นว่าเมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นทำให้กิจการต้องเลือกที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของทางการ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในรายละเอียดและปรับปรุงวิธีการบันทึกเกี่ยวกับเงินลงทุนสำหรับธนาคารและสถาบันการเงินที่คล้ายคลึงกัน เช่น กำหนดให้มีการจำแนกเงินลงทุนเป็นหลักทรัพย์ที่ไว้เพื่อขาย (หลักทรัพย์ประเภทหมุนเวียน เป็นหลักทรัพย์ที่อยู่ในความต้องการของตลาดที่ได้มาและถือไว้โดยมีความตั้งใจจะขายในระยะเวลาอันสั้น) และหลักทรัพย์เพื่อการลงทุน(หลักทรัพย์ประเภทไม่หมุนเวียน เป็นหลักทรัพย์ที่ได้มาและถือไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาดอกผลหรือเพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์จากการเติบโตของทุน ส่วนใหญ่จะถือไว้จนครบกำหนด) จึงทำให้ธนาคารและสถาบันการเงินต้องแสดงรายการในงบดุลโดยจำแนกรายละเอียดของหลักทรัพย์ออกเป็นสองประเภทดังกล่าว และต้องจำแนกหลักทรัพย์ที่มีไว้เพื่อขาย และหลักทรัพย์เพื่อการลงทุนออกเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า หลักทรัพย์เผื่อขาย เงินลงทุนทั่วไป และตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนดตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 40

2. ปัญหาในการจัดประเภทเงินลงทุนผิด ระหว่างหลักทรัพย์เพื่อค้าและหลักทรัพย์เผื่อขายทำให้ส่งผลต่อการแสดงรายการในงบการเงิน เนื่องจากกิจการส่วนใหญ่จำแนกหลักทรัพย์ที่มีการซื้อขายตลอดเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า แต่ตามข้อกำหนดในมาตรฐานกิจการต้องจัดประเภทเงินลงทุนตามวัตถุประสงค์ในการถือเงินลงทุนตั้งแต่เริ่มที่ได้เงินลงทุนนั้นมา หากกิจการมีเจตนาเก็งกำไร

---

[29] "คำถามนี้...มีคำตอบ"*จดหมายข่าวนักบัญชี*, 4(พฤศจิกายน 2542-มกราคม 2543), หน้า 17.

และถือหลักทรัพย์นั้นไว้ในช่วงเวลาสั้นๆ ต้องจัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า และหากกิจการไม่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการถือเงินลงทุนต้องจัดประเภทเงินลงทุนนั้นเป็นหลักทรัพย์เผื่อขาย

3. ปัญหาในการจัดประเภทตราสารหนี้ เช่น เมื่อกิจการมีการลงทุนในตราสารหนี้และตั้งใจจะถือไว้จนครบกำหนด จึงจัดประเภทเป็นตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด ต่อมามีการนำเงินลงทุนออกจำหน่ายบางส่วน ทำให้มองว่ากิจการมีการหลอกลวงผู้ลงทุน ในต่างประเทศกำหนดให้ต้องเปลี่ยนเงินลงทุนที่เหลือเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้า หรือหลักทรัพย์เผื่อขาย เนื่องจากกิจการไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการถือเงินลงทุนนั้นไว้จนครบกำหนดจริง

4. ปัญหาในการจัดประเภทสิทธิซื้อหุ้น ว่าควรจะจัดประเภทตามหุ้นที่ถูกอิงหรือไม่ ซึ่งหากเป็นสิทธิซื้อหุ้นชนิดแยกซื้อขายได้และมีราคาซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์ได้ กิจการสามารถจัดประเภทสิทธิซื้อหุ้นนั้นเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าหรือหลักทรัพย์เผื่อขายได้ หากสิทธิซื้อหุ้นนั้นเป็นชนิดแยกซื้อขายไม่ได้ ต้องหาราคาตลาดของสิทธิให้ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติจะทราบราคาตลาดต่อเมื่อมีการขายหุ้นที่ถูกอิงไปก่อน ส่วนใหญ่จึงจัดประเภทสิทธิซื้อหุ้นเป็นเงินลงทุนทั่วไป

5. ปัญหาความยุ่งยากในการโอนประเภทเงินลงทุน เนื่องจากกิจการสามารถโอนเปลี่ยนประเภทเงินลงทุนประเภทหนึ่งไปเป็นอีกประเภทหนึ่งได้ หากวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนเงินลงทุนเปลี่ยนไป ทำให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติ เช่น การโอนประเภทเงินลงทุนจากเงินลงทุนทั่วไปเป็นเงินลงทุนในบริษัทร่วมหรือย่อย ต้องมีการปรับกำไรสะสมต้นงวด หรือการโอนเปลี่ยนจากตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนดไปเป็นหลักทรัพย์เผื่อขาย ต้องมีการคำนวณใหม่เพื่อหาราคาทุนตัดจำหน่าย

การตีราคาเงินลงทุน

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการตีราคาเงินลงทุน ได้แก่ การวัดมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุน คำว่ามูลค่ายุติธรรมจะเป็นคำที่พบบ่อยมากภายใต้แนวความคิดทางบัญชีแบบใหม่และเป็นมูลค่าที่จะถูกนำมาใช้ในการวัดฐานะทางการเงินของกิจการในกิจกรรมด้านต่างๆ เช่นเดียวกันกับการปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีเกี่ยวกับเงินลงทุน การเข้าใจหลักเกณฑ์การวัดมูลค่ายุติธรรมของเงินลงทุนในหลักทรัพย์จึงจำเป็น เพื่อการจัดทำงบการเงินของกิจการในเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะเงินลงทุนที่จัดประเภทเป็นหลักทรัพย์เพื่อค้าและหลักทรัพย์เผื่อขาย ซึ่งราคายุติธรรมของเงินลงทุนในหลักทรัพย์สามารถหาได้ ดังนี้

1. เงินลงทุนในตราสารที่มีตลาดซื้อขายคล่องรองรับ ให้ถือตามราคาที่เผยแพร่ต่อสาธารณชนของตลาดซื้อขายคล่อง โดยใช้ราคาเสนอซื้อปัจจุบัน ถ้าไม่มี ให้ใช้ราคาซื้อขายล่าสุด หากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจไม่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นสาระสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติกิจการยืนยันที่

จะใช้ราคาปิดในการตีราคาเงินลงทุนเช่นเดิม จึงต้องพิจารณาว่าผลแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นมีผลกระทบอย่างมีสาระสำคัญหรือไม่

2. เงินลงทุนในตราสารที่ไม่มีตลาดรองรับหรือมีตลาดรองรับ แต่ตลาดนั้นยังไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะเป็นตลาดซื้อขายคล่อง ให้อ้างอิงถึงราคาตลาดของตราสารอื่นที่คล้ายคลึงกันที่มีตลาดรองรับ ถ้าไม่มี ต้องใช้วิธีหาค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตของตราสารนั้น

นอกจากนี้ยังมีปัญหาว่าในการวัดมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นงวดบัญชีนั้น กิจการควรแยกพิจารณาหลักทรัพย์เป็นรายชิ้นหรือพิจารณาเป็นยอดรวมแยกตามประเภทและชนิดของหลักทรัพย์ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรแยกพิจารณาว่าเป็นหลักทรัพย์ประเภทเพื่อค้า เผื่อขาย ตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนด และเงินลงทุนทั่วไป โดยแยกพิจารณาระหว่างตราสารหนี้และตราสารทุนแล้วจึงบันทึกบัญชีด้วยยอดรวมสุทธิอีกครั้ง กิจการต้องทำทะเบียนคุมแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับหลักทรัพย์แต่ละชนิด โดยเฉพาะกรณีที่เป็นหลักทรัพย์เผื่อขายเมื่อมีการปรับมูลค่าให้เป็นไปตามราคาตลาดแล้วผลต่างที่เกิดขึ้นได้นำไปแสดงไว้ในส่วนของผู้ถือหุ้น และรับรู้เป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายเมื่อมีการจำหน่ายออกไปโดยการกลับบัญชีส่วนเกินหรือส่วนต่ำกว่าทุนนี้ ทำให้เกิดปัญหาว่าควรปันส่วนรายการกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นนี้จำนวนเท่าใด

การวัดการด้อยค่าของเงินลงทุน

ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการวัดการด้อยค่าของเงินลงทุน มีดังนี้

1. การคำนวณการด้อยค่าของเงินลงทุน ตามมาตรฐานการบัญชีระบุว่า ณ วันสิ้นงวด กิจการจะต้องประเมินว่าสินทรัพย์ที่มีอยู่เกิดการด้อยค่าหรือไม่ หากกิจการพบว่ามีข้อบ่งชี้ที่ทำให้เชื่อว่าสินทรัพย์อาจเกิดการด้อยค่า กิจการต้องประมาณมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนของสินทรัพย์นั้นซึ่งมาตรฐานการบัญชีฉบับนี้กำหนดให้กิจการถือปฏิบัติเกี่ยวกับเงินลงทุนทั่วไปและและเงินลงทุนในหลักทรัพย์เผื่อขายหากมีข้อบ่งชี้ว่าเงินลงทุนดังกล่าวเกิดการด้อยค่า แต่ในข้อเท็จจริงบริษัทไม่มีอำนาจควบคุมกิจการที่เข้าไปลงทุน บริษัทจึงไม่สามารถกำหนดให้กิจการที่เข้าไปลงทุนจัดหาหลักฐานให้กับบริษัทเพื่อใช้ในการประเมินมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนของเงินลงทุนเพื่อสนับสนุนว่าเงินลงทุนดังกล่าวมีการด้อยค่าลง[30] หรืออาจต้องมีการจ้างผู้เชี่ยวชาญเพื่อมาประเมินมูลค่าของเงินลงทุน ดังนั้น ในทางปฏิบัติทำให้บางกิจการยึดราคาตามบัญชีแล้วปรับลดตามนั้น หรือบางกิจการไม่นิยมบันทึกการด้อยค่าของเงินลงทุน

---

[30] วรศักดิ์ ทุมมานนท์, "การด้อยค่าของสินทรัพย์" *วารสารนักบัญชี*, 46(ธันวาคม 2542-มีนาคม 2543), หน้า 44.

นอกจากนี้ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 36 เรื่อง การด้อยค่าของสินทรัพย์ ซึ่งถือว่าสินทรัพย์จะเกิดการด้อยค่า ถ้าราคาตามบัญชีของสินทรัพย์ ต่ำกว่ามูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนของสินทรัพย์นั้น และต้องบันทึกผลขาดทุนจากการด้อยค่านี้เป็นค่าใช้จ่ายทันที ฉะนั้น กิจการจะต้องประมาณให้ได้ว่า มูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนนั้นคือเท่าไร ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติมีความยุ่งยากไม่น้อย

มูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนนี้ หมายถึง ราคาขายสุทธิของสินทรัพย์หรือมูลค่าจากการใช้ของสินทรัพย์นั้น แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

ราคาขายสุทธิ หมายถึง จำนวนที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ หักด้วยต้นทุนจากการจำหน่ายสินทรัพย์นั้น โดยที่ผู้ซื้อกับผู้ขายสามารถต่อรองราคากันได้อย่างเป็นอิสระในขณะที่ทั้งสองฝ่ายมีความรอบรู้และเต็มใจในการแลกเปลี่ยน

มูลค่าจากการใช้สินทรัพย์ หมายถึง มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตจากการใช้สินทรัพย์อย่างต่อเนื่อง และจากการจำหน่ายสินทรัพย์ ณ วันสิ้นอายุการใช้งาน

จะเห็นว่า การหาราคาขายสุทธิและมูลค่าจากการใช้สินทรัพย์ต้องอาศัยข้อมูลจากภายนอก และการประมาณการของฝ่ายบริหาร ซึ่งมีความไม่แน่นอนการคำนวณการด้อยค่าของสินทรัพย์จึงเป็นสิ่งที่บอกได้ยากว่ามีความถูกต้องและเหมาะสมเพียงใดเงินลงทุนก็มีวิธีการประเมินราคายุติธรรมเช่นเดียวกัน โดยรวมแล้วก็มักจะอิงจากหลักการที่ว่า มีราคาขายสุทธิหรือมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนเท่าไรนั่นเอง โดยเฉพาะกรณีเงินลงทุนทั่วไปซึ่งเป็นหลักทรัพย์ที่อยู่นอกตลาดฯบางครั้งไม่สามารถหาราคาตลาดหรือราคาขายสุทธิได้ และในกรณีจะใช้วิธีหาค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตเป็นมูลค่ายุติธรรมก็จะมีปัญหาในการประมาณกระแสเงินสดรับสุทธิในอนาคตแต่ละช่วงเวลาและการเลือกอัตราคิดลดที่เหมาะสมซึ่งก็ต้องอาศัยการประมาณขึ้นว่าสามารถประมาณได้ใกล้เคียงความจริงมากน้อยแค่ไหนด้วย

2. ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับการด้อยค่าของเงินลงทุนนำมาจาก คำถาม-คำตอบการสัมมนา เรื่อง การด้อยค่าสินทรัพย์ วันที่ 21 ธันวาคม 2542 ณ ห้องประชุมตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1.) "กรณีบริษัทมีเงินลงทุนในหุ้นสามัญของสถาบันการเงินที่ถูกปิดกิจการ บริษัทบันทึกเป็น "ค่าเผื่อการลดค่าของหลักทรัพย์ในความต้องการของตลาดฯ ซึ่งจะมีผลต่อ Equity ในงบดุล หรือควรจะเปลี่ยนเป็นการด้อยค่าฯ"

แนวคำตอบคือ ตามข้อกำหนดในมาตรฐานการบัญชีฉบับที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนก่อนที่มาตรฐานการบัญชี เรื่องการด้อยค่าของสินทรัพย์ จะประกาศใช้ บริษัทควรต้องบันทึกรายการดังกล่าวเป็นรายการขาดทุนในงบกำไรขาดทุนไปแล้ว ดังนั้น จึงไม่ควรมีการบันทึกรายการ

บัญชีใดๆเพิ่มเติมอีก หากกิจการมิได้ปฏิบัติตามข้อหนดดังกล่าวกิจการต้องแก้ไขให้ถูกต้องโดยถือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดที่สำคัญ

2) "เงินลงทุนประเภทเผื่อขาย ถ้าราคาตลาดลดลงมาจนเท่ากับมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนและมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนต่ำกว่าราคาทุนของเงินลงทุนนี้ ในการบันทึกบัญชีควรจะทำอย่างไร"

แนวคำตอบคือ การพิจารณาการด้อยค่าของเงินลงทุนประเภทเผื่อขาย ควรแยกพิจารณาว่าเป็นตราสารหรือตราสารลงทุน ดังนี้

2.1) เงินลงทุนในตราสารหนี้ ต้องพิจารณาว่าการลดลงของราคาตลาดเกิดจากสาเหตุใด หากราคาตลาดลดลงเนื่องจากออกตราสารไม่สามารถชำระหนี้ได้ เป็นผลให้มูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดของเงินลงทุนลดลงต่ำกว่ามูลค่าตามสัญญา ก็แสดงถึงการด้อยค่าของตราสารหนี้นั้น กิจการต้องบันทึกผลต่างเป็นรายการขาดทุนจากการด้อยค่าในงบกำไรขาดทุน แต่ถ้าราคาตลาดลดลงเนื่องจากอัตราดอกเบี้ยเปลี่ยนแปลงไป กิจการต้องบันทึกผลต่างที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าไว้ในส่วนของเจ้าของ

2.2) เงินลงทุนในตราสารทุน หากการลดลงของราคาตลาดของตราสารทุนมีสาเหตุมาจากการผันผวนชั่วคราว กรณีนี้กิจการต้องบันทึกผลต่างที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงมูลค่าไว้ในส่วนของเจ้าของ เว้นแต่มีข้อบ่งชี้ว่าเงินลงทุนในตราสารทุนได้เกิดการด้อยค่า เช่น ราคาตลาดลดลงเนื่องจากกิจการผู้ออกเป็นตราสารทุนไม่สามารถดำเนินงานอย่างต่อเนื่องได้ หรือราคาตลาดลดลงเนื่องจากมีการลดทุนกิจการต้องบันทึกผลต่างเป็นรายการขาดทุนจากการด้อยค่าในงบกำไรขาดทุน

3) "เงินลงทุนที่ไม่สามารถหามูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนได้ จะใช้ราคาตามบัญชีล่าสุดของกิจการผู้ออกตราสารมาเป็นมูลค่ายุติธรรมได้หรือไม่ ในความเห็นของผู้ตรวจสอบบัญชี"

แนวคำตอบคือ กรณีนี้ ตามข้อเท็จจริงสามารถกำหนดมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนได้โดยอาจหาได้จากราคาขายสุทธิหรือมูลค่าจากการใช้ หากเงินลงทุนทั่วไปไม่สามารถหาราคาขายสุทธิได้ ก็ควรจะหามูลค่าจากการใช้แทนได้ มูลค่าจากการใช้สามารถประมาณได้โดยนำข้อกำหนดในย่อหน้าที่ 22 ของมาตรฐานการบัญชี เรื่องการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทร่วม มาประยุกต์ใช้ แต่ไม่ควรใช้ราคาตามบัญชีเป็นมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืน เนื่องจากราคาตามบัญชีอาจไม่สะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของกิจการ อย่างไรก็ตาม ราคาตามบัญชีอาจใช้มูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนได้ก็ต่อเมื่อมีจำนวนไม่แตกต่างจากมูลค่ายุติธรรมอย่างเป็นสาระสำคัญ

4) "เงินลงทุนทั่วไปที่เคยบันทึกขาดทุนทั้งจำนวนเนื่องจากราคาตามบัญชีติดลบ ถ้าหากปรับโครงสร้างหนี้เสร็จสิ้นทำให้ราคาตามบัญชีกลับมาเป็นบวก จะต้องทำการประเมินมูลค่าที่

คาดว่าจะได้รับคืนของหุ้นนั้นหรือไม่ ถ้าหาไม่ได้จริงๆ ใช้ราคาตามบัญชีใหม่ได้หรือไม่ (ธุรกิจของบริษัทนั้นยังคงไม่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แต่ BV เปลี่ยนจากติดลบมาเป็นบวก)"

แนวคำตอบคือ หากมีข้อบ่งชี้ว่ารายการขาดทุนจากการด้อยค่าที่กิจการเคยรับรู้ในงวดก่อนได้หมดไปหรือลดลง (ดูย่อหน้าที่ 96 ของมาตรฐานการบัญชีเรื่อง การด้อยค่าของสินทรัพย์) กิจการสามารถรับรู้รายการกำไรจากมูลค่าสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้นได้ไม่เกินรายการขาดทุนจากการด้อยค่าที่บันทึกไว้ อย่างไรก็ตาม กิจการไม่สามารถใช้ราคาตามบัญชีของสินทรัพย์แทนมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืน หากราคาตามบัญชีต่างจากมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนอย่างเป็นสาระสำคัญ

การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเงินลงทุน

ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเงินลงทุน มีดังนี้

1. ปัญหาในการแสดงรายการกำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นแล้วและยังไม่เกิดขึ้น จากผลต่างระหว่างราคาตามบัญชีของหลักทรัพย์กับมูลค่ายุติธรรมที่เกิดขึ้นจากการตีราคา ณ วันสิ้นงวดบัญชี การพิจารณาการด้อยค่าของเงินลงทุน การจำหน่ายเงินลงทุน การไถ่ถอนเงินลงทุน การแปลงสภาพหลักทรัพย์และการโอนเปลี่ยนประเภท จะต้องทำความเข้าใจวิธีปฏิบัติทางบัญชีให้ชัดเจนเพื่อให้การแสดงรายการกำไรขาดทุนที่เกิดขึ้นแล้วและยังไม่เกิดขึ้นในงบการเงินเป็นไปอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะรายการกำไรที่เกิดขึ้นจากการโอนเปลี่ยนประเภทหลักทรัพย์เผื่อขายไปเป็นเงินลงทุนในบริษัทร่วมหรือบริษัทย่อยในมาตรฐานไม่ได้กำหนดไว้ อาจทำให้เกิดการตีความที่แตกต่างกันได้เช่นกัน

2. ปัญหาในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับเงินลงทุนตามข้อกำหนดในมาตรฐาน ที่กำหนดให้กิจการต้องเปิดเผยรายละเอียดให้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งขัดกับความต้องการของกิจการที่ไม่ต้องการเปิดเผยข้อมูลเนื่องจากเกิดความยุ่งยากมากในทางปฏิบัติ เช่น กิจการไม่ต้องการแสดงรายการกำไรของแต่ละประเภทเงินลงทุน

ความแตกต่างในกำไรและขาดทุนสุทธิทางบัญชีและทางภาษีอากร

จากที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าข้อกำหนดของประมวลรัษฎากรมีความแตกต่างกับหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปหลายประการโดยเฉพาะหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขในการคำนวณกำไรสุทธิตามมาตรา 65 ทวิ และ 65 ตรีแห่งประมวลรัษฎากร จึงทำกำไรหรือขาดทุนสุทธิทางบัญชีกับกำไรหรือขาดทุนสุทธิทางภาษีอากรแม้จะมีพื้นฐานการคำนวณจากรายได้และค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกันแตกต่างกัน เนื่องด้วยมีรายได้บางรายการได้รับการยกเว้น หรือรายจ่ายบางรายการถือเป็นรายจ่ายต้อง

ห้าม ดังนั้น ณ วันสิ้นงวดบัญชี จึงต้องมีการปรับปรุงกำไรสุทธิทางบัญชีให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขทางภาษีอากรซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติ

ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเงินลงทุนก็จะมีรายได้และรายการกำไรหรือขาดทุนที่แสดงในงบกำไรขาดทุนตามหลักเกณฑ์ทางบัญชีที่ต้องนำมาพิจารณาว่าจะต้องปรับให้เป็นกำไรหรือขาดทุนทางภาษีอากรหรือไม่ ดังนี้

1. รายการกำไรขาดทุนที่เกิดขึ้นจากการจำหน่ายเงินลงทุนหรือไถ่ถอนเงินลงทุนที่แสดงในงบกำไรขาดทุนทางบัญชี ถือเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในทางภาษีเช่นเดียวกัน เนื่องจากการขายหลักทรัพย์ เช่นหุ้นของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย แม้จะมีกำไร กำไรนั้นก็ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดา ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 126(พ.ศ. 2509) ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ขายจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว แต่การยกเว้นนี้ก็จำกัดเฉพาะผู้ขายหลักทรัพย์ที่เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเท่านั้น ส่วนผู้ขายหลักทรัพย์ที่เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เช่น บริษัทจำกัด ไม่ได้รับยกเว้นต้องนำกำไรขาดทุนจากการจำหน่ายหลักทรัพย์นั้นมารวมคำนวณเสียภาษีตามปกติ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องปรับกำไรสุทธิทางบัญชีในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากร

2. รายการกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้น จากการปรับมูลค่าหลักทรัพย์เพื่อค้า ณ วันสิ้นงวดที่นำไปแสดงในงบกำไรขาดทุนทางบัญชี แต่ทางภาษีถือเป็นรายได้และค่าใช้จ่ายต้องห้ามตามมาตรา 65 ทวิ (3) "ส่วนที่ตีราคาเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินไม่ถือเป็นรายได้ทางภาษีอากร" และมาตรา 65 ตรี(17) "ส่วนที่ตีราคาลดลงของทรัพย์สินไม่ถือเป็นรายจ่ายทางภาษีอากร" ดังนั้นกิจการต้องนำรายการกำไรหรือขาดทุนที่เกิดจากการปรับมูลค่าหลักทรัพย์เพื่อค้าเพิ่มขึ้นหรือลดลง มาหักออกหรือบวกกลับกับกำไรสุทธิทางบัญชีในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากร

3. ดอกเบี้ยรับจากเงินลงทุนในตราสารหนี้ ซึ่งแสดงเป็นรายได้ในงบกำไรขาดทุนทางบัญชี ถือเป็นรายได้ในทางภาษีเช่นเดียวกัน เนื่องจากรายได้ค่าดอกเบี้ยนั้นได้รับยกเว้นเฉพาะผู้ลงทุนที่เป็นบุคคลธรรมดาในส่วนที่ไม่เกินอัตราดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์สำหรับตราสารหนี้ภาครัฐบาล ดังนั้น ผู้ลงทุนที่เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เช่น บริษัทจำกัด ต้องนำรายได้ค่าดอกเบี้ยจากตราสารหนี้มารวมคำนวณเสียภาษีตามปกติ จึงไม่จำเป็นต้องปรับกำไรสุทธิทางบัญชีให้เป็นกำไรสุทธิทางภาษีอากร

4. เงินปันผลรับจากเงินลงทุนในตราสารทุน ที่แสดงเป็นรายได้ในงบกำไรขาดทุนทางบัญชี แต่ทางภาษีรายได้เงินปันผลหรือเงินส่วนแบ่งกำไรอาจได้รับการยกเว้น ไม่ถือเป็นรายได้ตามมาตรา 65 ทวิ(10) ดังนี้

- ได้รับยกเว้น 50% ของเงินปันผล หรือส่วนแบ่งกำไรที่บริษัทจำกัดซึ่งตั้งตามกฎหมายไทยเป็นผู้ได้รับ

- ได้รับยกเว้น 100% สำหรับเงินส่วนแบ่งกำไรที่ได้จากกองทุนรวม ถ้าหากผู้ได้รับเป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ หรือบริษัทจำกัดซึ่งถือหุ้นในบริษัทผู้จ่ายเงินปันผลไม่น้อยกว่า 25% ของหุ้นทั้งหมดทีมีสิทธิออกเสียงและบริษัทจำกัดผู้จ่ายเงินปันผลไม่ได้ถือหุ้นในบริษัทผู้รับเงินปันผลไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ทั้งซึ่งทั้งสองกรณีข้างต้นจะไม่ได้รับการยกเว้น ถ้าหากบริษัทที่ได้รับเงินปันผลถือหุ้นไว้ไม่ถึง 3 เดือน นับแต่วันที่ได้หุ้นนั้นมาถึงวันที่มีเงินได้ หรือได้โอนหุ้นนั้นไปก่อน 3 เดือน นับแต่วันที่มีเงินได้

- ได้รับยกเว้น 100% สำหรับเงินปันผลหรือส่วนแบ่งกำไรที่ได้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ประกอบกิจการโรงเรียนเอกชนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน หรือกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และกิจการสถาบันฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานของลูกจ้างของกิจการนั้นหรือกิจการในเครือเดียวกัน

ดังนั้นผู้ลงทุนที่เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลและได้รับยกเว้นรายได้เงินปันผลไม่ต้องนำมาคำนวณรวมเสียภาษี จึงต้องนำรายได้เงินปันผลที่ได้รับจากตราสารทุนเฉพาะส่วนที่ได้รับยกเว้นมาหักออกจากกำไรสุทธิทางบัญชีเพื่อคำนวณกำไรสุทธิทางภาษี

5. รายการขาดทุนจากการด้อยค่าของเงินลงทุน ที่รับรู้เป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนทางบัญชี แต่ทางภาษีถือเป็นรายจ่ายต้องห้ามตามมาตรา 65ตรี(17) เนื่องจากเป็นผลขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น จึงต้องนำรายการขาดทุนจากการด้อยค่ามาบวกกลับกับกำไรสุทธิทางบัญชีเพื่อคำนวณกำไรสุทธิทางภาษี

6. รายการกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการโอนเปลี่ยนประเภทเงินลงทุน ซึ่งนำไปแสดงเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนทางบัญชี แต่ทางภาษียังไม่ถือเป็นรายได้และค่าใช้จ่ายเนื่องจากยังไม่เกิดขึ้นจริงตามมาตรา 65 ทวิ (3) และมาตรา 65 ตรี(17) ดังนั้นกิจการต้องนำรายการกำไรหรือขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นจากการโอนเปลี่ยนประเภทเงินลงทุน มาหักออกหรือบวกกลับกับกำไรสุทธิทางบัญชีในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีอากร

การบันทึกบัญชีเกี่ยวกับตราสารหนี้

ในกรณีหลักทรัพย์ที่กิจการถือเป็นหลักทรัพย์ประเภทหนี้นั้นปัญหาความยุ่งยากในการบันทึกบัญชีมีมากกว่าหลักทรัพย์ประเภททุน เริ่มตั้งแต่การบันทึกบัญชี ณ วันที่ได้มา กิจการต้องระวังในกรณีที่ซื้อตราสารหนี้นั้นในระหว่างงวดการจ่ายดอกเบี้ย ต้องไม่นำดอกเบี้ยจ่ายที่จ่ายเพิ่มนี้

รวมเป็นราคาทุนของเงินลงทุน และเมื่อมีการจำหน่ายเงินลงทุนในระหว่างงวดดอกเบี้ย กิจการต้องไม่นำดอกเบี้ยที่ได้รับนี้มารวมคำนวณกำไรขาดทุนจากการขายเงินลงทุน และในการบันทึกรายการเกี่ยวกับดอกเบี้ยรับต้องนับระยะเวลาของดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นให้ถูกต้อง เพื่อให้การบันทึกรับรู้ดอกเบี้ยรับในงบกำไรขาดทุนถูกต้อง และถ้าเป็นตราสารหนี้ที่ซื้อในลักษณะที่สูงหรือต่ำกว่ามูลค่าเมื่อครบกำหนดไถ่ถอน ปัญหาที่ตามมาคือการตัดจำหน่ายส่วนเกินหรือสะสมส่วนต่ำที่เคยคำนวณไว้ล่วงหน้าต้องมีการคำนวณใหม่หรือไม่เนื่องจากมูลค่าตามบัญชี ณ วันต้นงวดเปลี่ยนไป แนวคำตอบคือไม่จำเป็นต้องคำนวณใหม่เพราะการปรับมูลค่าให้เป็น ไปตามมูลค่ายุติธรรมกับการตัดจำหน่ายมูลค่าเงินลงทุนให้รับรู้รายได้เท่ากับอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงนั้นเป็นคนละประเด็นกัน และในการตัดจำหน่ายนั้นไม่จำเป็นต้องใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงอย่างเดียว ถ้าวิธีอื่นที่กิจการเลือกใช้ เช่น วิธีเส้นตรง ไม่ได้ทำให้เกิดผลแตกต่างอย่างมีสาระสำคัญ กิจการสามารถใช้วิธีนั้น นอกจากนี้ผลต่างที่เกิดขึ้นจากการโอนเปลี่ยนประเภทจากหลักทรัพย์เผื่อขายไปเป็นตราสารหนี้ที่จะถือจนครบกำหนดผลต่างดังกล่าวต้องแสดงไว้เป็นส่วนหนึ่งของส่วนของผู้ถือหุ้น และให้ตัดบัญชีเช่นเดียวกับการตัดบัญชีส่วนเกินหรือสะสมส่วนต่ำมูลค่าตราสารหนี้ตลอดอายุที่เหลือของตราสารหนี้โดยถือเป็นการปรับปรุงดอกเบี้ยเพื่อทำให้บัญชีกำไรขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นก็จะมียอดดุลเป็นศูนย์ แต่ไม่ได้มีการระบุไว้ชัดเจนว่าจะต้องลงบัญชีโดยเดบิต และเครดิตอะ ไรอาจทำให้เกิดการตีความที่แตกต่างกัน